

Persones a Barcelona que prenen al dia més de 10 fàrmacs diferents
30.000

D'elles, n'ingereixen més de 15
1.000 persones

D'elles, en prenen més de 20
500 persones

Països del món amb més consum de fàrmacs

 1r
EUA

 2n
ESPANYA

Lidera el rànquing europeu des de fa més de 10 anys

Receptes emeses pels centres d'assistència primària (CAP) el 2012, a Catalunya
142 milions

Diners que la Conselleria de Salut va haver de destinar a finançar-se
1.693 milions

 Representa quasi el 20% de tots els diners del departament

Disminució respecte al 2011
242 milions

Despesa farmacèutica pública a Espanya

Any	Despesa (milions d'euros)
2012	9.769,9
2011	11.136,3

INICIATIVA MÈDICA PIONERA A ESPANYA

Saturats de fàrmacs

Un programa impulsat per doctors de Barcelona retira pastilles a malalts crònics hipermedicats

El pla vol fer baixar la toxicitat i el risc mortal dels que prenen més de 10 pastilles indefinidament

ANGELS GALLARDO
BARCELONA

El 13% de la població barcelonina, unes 30.000 persones, pren més de 10 medicaments diferents cada dia. Un miler consumeixen més de 15 fàrmacs diaris. I prop de 500 pacients superen les 20 i fins i tot les 25 pastilles, cada una amb la seva toxicitat, interaccions i conseqüències indesitjables sobre la digestió, la gana, el son, l'ànim, la capacitat de concentració o la sang. Aquest arsenal químic arriba diàriament a l'estómac de malalts als quals s'ha diagnosticat quatre o cinc trastorns incurables però no mortals, crònics, per a qui el seu metge de família prescriu mensualment, de manera indefinida, una extensa medicació que en moltes ocasions dona lloc a una nova malaltia.

És estrany que un fàrmac receptat a un malalt crònic es retiri de la seva pauta de tractament quan cessa el malestar que el va motivar, ex-

pliquen metges i pacients.

Aquesta enorme càrrega tòxica autoritzada i quotidiana, que es repeteix amb lleugeres variacions en totes les consultes mèdiques de la xarxa sanitària pública espanyola, i sobre la qual el metge de família té autoritat absoluta, ha començat a alarmar els mateixos doctors prescriptors, que no oculten el risc sanitari en què incorren els malalts objecte d'aquests abundants tractaments.

INICIAR LA REVISIÓ // «És imprescindible que el metge de família revisi periòdicament el pla terapèutic dels malalts que estan prenent 10 o 15 fàrmacs diaris, sempre potencialment tòxics, que en molts casos no els aporten cap benefici, sinó tot al contrari», adverteix Rafael Ruiz Riera, responsable del primer programa de desprescripció gradual que s'empen a Catalunya per iniciar la marxa enrere de tanta medicació. El doctor Ruiz Riera coordina 25 centres

el consum EL 20% DEL PRESSUPOST

UNA DESPESA EN RETROCÉS

El 2012, la Conselleria de Salut va dedicar 1.693 milions d'euros a pagar els 142 milions de receptes que van ser emeses des dels centres d'assistència primària (CAP). Aquesta factura va ser 242 milions d'euros inferior a la del 2011, però tot i així va absorbir gairebé el 20% del pressupost del departament, que rep la partida més elevada en les despeses globals de la Generalitat.

EL PRECEDENT

Aquesta situació no és nova. La despesa farmacèutica va absorbir el 25% o el 30% del pressupost sanitari espanyol durant uns quants anys, i en èpoques en què els medicaments tenien un preu molt més elevat que en l'actualitat, ja que els successius

governos espanyols han anat rebaixant la tarifa. «La indústria farmacèutica no es pot queixar del benefici que ha obtingut els últims 20 anys de la sanitat pública espanyola», afirma Rafael Ruiz Riera, metge impulsor del programa de desprescripció iniciat a Barcelona.

EL BENEFICI

El programa de desprescripció iniciat a Barcelona cobreix el 50% de la població de la ciutat, unes 500.000 persones. Els 300 metges que l'apliquen tenen dues funcions: analitzar la idoneïtat de receptar quatre dels fàrmacs més prescrits a Espanya i revisar la història clínica dels seus pacients, cosa que inclou entrevistes amb ells centrades en l'efecte de la seva medicació.

d'assistència primària (CAP) de Barcelona, amb epicentre al de Drassanes, on han començat a analitzar les històries clíniques dels malalts i a retirar-los els fàrmacs que són prescindibles.

Espanya és des de fa més de 10 anys el país d'Europa amb més consum de medicaments finançats o de venda lliure, i el segon del món, després dels Estats Units. Als efectes secundaris d'aquesta medicació s'atribueixen 4.500 morts cada any a Espanya, assegura Ruiz Riera. «Un 3,5% de les persones que recorren als serveis d'urgència pateixen les conseqüències negatives que els provoquen els fàrmacs que estan prenent», afegeix.

VISTIPLAU DE SALUT // La iniciativa del col·lectiu que encapçala aquest metge ha estat molt ben acollida al departament de Salut, que estudia estendre-la a la resta de Catalunya. Mai fins ara, quan sens dubte pressiona l'imperatiu d'estalviar, la Generali-

Foto: 123rf

EL PERIÓDICO

ARSENAL QUÍMIC PERILLÓS

1 L'arsenal químic que prenen els malalts hipermedicats afecta el son, la gana i la sang.

2 Als efectes indesitjats de la medicació excessiva s'atribueixen 4.500 morts a l'any a Espanya.

3 25 CAP de Barcelona han començat a retirar a pacients crònics fàrmacs prescindibles.

tat s'havia decidit a estimular un projecte que xoca amb alguns metges, que senten qüestionat el seu criteri clínic, i s'enfronta a la indústria farmacèutica i als seus visitadors comercials, assidus dels passadissos dels CAP. Les mesures aplicades fins al moment en aquesta direcció han penalitzat els pacients, com el copagament farmacèutic o l'euro per recepta, prescindint del fet que els malalts no s'autorecepten. Ara és el moment d'analitzar la intervenció del metge.

PER QUÈ PREN OMEPRAZOL // Perquè un metge accedeixi a retirar a un malalt al seu càrrec un fàrmac que ell mateix va receptar els impulsors d'aquesta iniciativa li han de demostrar, amb tacte i arguments científics, la conveniència de fer-ho. «Ens basem en els riscos que corre aquest malalt, perquè el seu metge i el pacient no pensin que els ho suggerim per estalviar, cosa que tampoc està malament», adverteix Ruiz Riera.

El pla terapèutic, o la recepta electrònica dels pacients, l'emeta el metge de família que visita als CAP, i d'allà arriba a l'ordinador de les farmàcies. Aquest doctor, que coneix des de fa anys els malalts assignats al seu càrrec, és l'últim responsable dels fàrmacs amb recepta pública

Espanya encara és el país més consumidor de fàrmacs d'Europa, un fenomen que causa 4.500 morts cada any

«Ens basem en el risc que corre el malalt, perquè el metge no pensi que ho suggerim per estalviar»

que reben els seus pacients, però no és l'única figura mèdica amb accés al citat pla electrònic. «Els metges d'urgències, o l'especialista que li mira el cor, tenen accés a la història clínica d'un malalt i poden afegir fàrmacs al pla dissenyat al CAP –diu Jaume Benavent, adscrit a la direcció de l'Institut Català de la Salut (ICS)–. Els medicaments que indica l'especialista passen a ser receptats de manera indefinida, amb tots els anteriors. I així van sumant».

L'equip que coordina Ruiz Riera actua davant els metges més prescriptors. Els ofereixen una aplicació informàtica, ideada als Estats Units, que inclou el qüestionari que els doctors han de plantejar als seus pacients. «¿Vostè per què pren omeprazol?», «¿com se li posa la pastilla del colesterol?», «¿ha sagnat alguna vegada?». Una vegada el pacient ha respost, el metge analitza si convé mantenir-li totes les pastilles que li recepta des de fa anys, o si seria millor eliminar-ne algunes. ≡

els qüestionats

ANTICOLESTEROL

Si no han patit ictus o infart, es poden retirar

Els estudis que aplica el pla de desprescripció iniciat a Barcelona indiquen que no és adequat receptar estatines, fàrmacs que abaixen el colesterol, als més grans de 85 anys que no han patit ictus o infart. A la majoria d'ells els les recepten.

OSTEOPOROSI

És perillós prendre més de 5 anys bifosfonats

Està demostrat, afirma el doctor Rafael Ruiz, que prendre més de 5 anys seguits bifosfonats contra l'osteoporosi implica risc de patir necrosis òssies. No obstant, moltes persones grans prenen aquests medicaments sense límit.

OMEPRAZOL

Es recepta sense tenir risc de sagnat gàstric

Espanya és el país del món més consumidor del protector gàstric omeprazol. A milers de malalts se'ls recepta indefinidament aquest medicament, si bé, diu el metge, només és adequat si hi ha risc de sagnat gàstric.

PER A L'ALZHEIMER

La memantina no té efecte més enllà de 2 anys

Milers de malalts d'Alzheimer reben, sense límit, memantines, un ralentitzador dels símptomes de la demència. Segons els estudis del fàrmac, no produeix beneficis més enllà de dos anys de teràpia.

EL TRACTE AMB ELS MALALTS

La desintoxicadora

Una metge explica que la majoria de pacients molt medicalitzats agraeixen que els retiri fàrmacs, però amb altres ha de pactar

A. G.
BARCELONA

«Jo no enganyo els meus pacients. Els explico la veritat», adverteix la doctora Núria Bastida, metge de família al CAP Raval Nord, de Barcelona, que té assignada una població bastant gran i molt medicalitzada. Els últims mesos, ha rebaixat la prescripció a 34 malalts, cosa que fa convençuda que està beneficiant aquestes persones. **«Els meus pacients em coneixen des de fa molts anys, i confien en el que els dic –explica–. Un medicament és un tòxic, però si jo els el recepto ells assumeixen que no els farà mal».** Abans de retirar-los un fàrmac que fa anys que prenen, els cita al consultori i els explica que ha revisat la seva història i que ja no és necessari que prenguin determinat medicament.

«Amb alguns, he d'arribar a un pacte, perquè prenguin moltes pastilles cada dia s'ha convertit en un hàbit que no els és fàcil canviar –diu Bastida–. Altres, la majoria, m'ho agraeixen. 'Per fi me'l treu, doctoral', em diuen. Donen les gràcies perquè a mesura que baixen la medicació es troben millor».

Aquesta doctora forma part del creixent sector de metges de família que troben excessiva la tendència de molts dels seus col·legues a receptar una o diverses substàncies per a cada malestar que els relaten els pacients. Saben que són responsables d'aquesta situació però no els agrada que es qüestionï la seva autoritat, ja que receptar forma part del criteri professional del metge, de la seva capacitat per resoldre problemes sanitaris. L'actitud dels metges de família davant el tema és, per tant, ambivalent, i el seu abordatge, delicat.

Interessos comercials

¿Per què s'ha arribat a aquestes elevadíssimes xifres de consum de medicaments a Espanya? **«Per múltiples motius –indica Rafael Ruiz Riera, impulsor del pla de desprescripció–. Per la total gratuïtat [abans del copagament] dels fàrmacs que es finançen. Per la falta de temps per visitar als CAP, que s'ha resolt receptant més, i per la pressió dels laboratoris sobre els metges. És evident que hi ha interessos comercials en la forma de receptar d'alguns doctors».**

Els agents comercials que representen els laboratoris farmacèutics, encarregats d'explicar les qualitats dels nous medicaments, ja no van diàriament als CAP, assegura Ruiz Riera. **«Ara pacten amb el metge un dia de visita a la setmana»,** afirma.

► Al CAP ► La doctora Núria Bastida.

«En comptes de receptar una pastilla venotònica, dic als pacients que caminin»

Segons la seva opinió, molts metges han confós **«seguretat clínica»** amb **«medicació abundant»**, i han introduït aquesta idea en els seus pacients. **«A Espanya hi ha una cultura de consum de fàrmacs que no serà fàcil canviar»,** reconeix.

No obstant, ja hi ha una generació de metges que no consideren que la seguretat clínica dels seus diagnòstics hagi de provenir dels medicaments que recepten. **«Hi ha mil coses que es poden fer abans de prendre un medicament: es tracta d'educar els ciutadans –intervé Bastida–. En lloc de receptar un venotònic per a la circulació de la sang, dic als meus pacients que surtin a passejar, que es cuidin, que es fa-**

cin massatges en les cames. Si els ajudes a entendre que no necessiten les pastilles, ho comprenen i són més proactius. Fan més per ells mateixos».

Cada medicament té els seus efectes tòxics indesitjats, als quals se sumen els que sorgeixen de la seva coincidència a l'estómac, i a la sang, amb una altra desena, o més, de substàncies químiques. Els prospectes no oculten res d'això sinó que ho especifiquen amb detall, però, òbviament, no dissuadeixen del consum. **«D'això ens hem d'ocupar els metges –afirma Bastida–. Jo explico als meus pacients que han d'anar amb compte amb el que mengen, que si tenen males digestions el millor és que es facin unes herbes, abans que prendre un protector gàstric».** L'elevat consum d'omeprazol a Espanya –dirigit a evitar ulceracions gàstriques– es deu, diuen els metges, a la seva intenció d'entapissar l'estómac dels pacients davant la toxicitat que els suposa prendre 10 o 15 pastilles cada dia. ≡

L'abús de medicaments ► La radiografia

Pàgines 2 a 4 <<<

Se'n recorden del caduceu d'Esculapi -déu de la medicina- amb dues serps enroscades en sentit contrari? Doncs bé, recordin-se'n sempre que els recepit un medicament o els proposin una intervenció. Una és la serp bona, la que dota el fàrmac de propietats terapèutiques: administrat en dosis i en el moment oportuns resulta beneficiós. L'altra serp representa el costat fosc de la medicina: tota actuació mèdica implica un risc i per això els professionals estem obligats a calibrar molt bé les nostres recomanacions i a filar prim en les receptes.

No és una qüestió d'estalvi. Bé, no tan sols és una qüestió d'estalvi sinó, a més a més, de protegir la salut de la població. Hem de superar el reflex que, si no hi ha recepta, la visita al metge no ha servit per a res, i més aviat alegrar-nos quan no ens han receptat res. ¿Per què?

Anàlisi

Antonio Sitges-Serra

CATEDRÀTIC DE CIRURGIA DE LA UAB.

Més medecines no significa més salut

Hem de superar el reflex que, si no hi ha recepta, la visita al metge no ha servit per a res

Doncs molt senzill: els efectes adversos dels fàrmacs constitueixen una causa freqüent de problemes de salut, ingrés hospitalari i mort. Fa poc més d'una dècada, la doctora **Barbara Starfield**, del Departament de Polítiques de Salut de la facultat de Johns Hopkins, publicava a la revista de l'Associació Mèdica Americana un treball en el qual atribuïa als medicaments més de 100.000 morts a l'any als Estats

Units; i a intervencions quirúrgiques innecessàries, més de 12.000. En conjunt, la mortalitat per causa iatrogènica (mèdica) als EUA se situava l'any 2000 en tercer lloc darrere de la malaltia cardiovascular i el càncer. Desconeixia fins avui dades sobre aquesta qüestió a Espanya, però les que aporta el doctor **Ruiz Riera** (4.500 morts anuals) són contundents: la serp dolenta és més verinosa del que comunament es creu.

Això explica que al llarg dels últims anys hagin anat madurant moviments crítics amb les maneres actuals de fer medicina, que han alçat la seva veu contra la pràctica de receptar amb evidències científiques qüestionables si no esbiaixades pels interessos corporatius, no tan sols de la indústria sinó també dels lobbies professionals i de les anomenades *societats científiques*. Som cada vegada més nombrosos els que, per posar alguns

exemples, no creiem en la prevenció de la malaltia cardiovascular a base de pastilles per al colesterol, ens qüestionem el tractament indiscriminat de l'osteoporosi, sospitem d'un excés de cirurgies per artrosi o desaconsellem els cribatges del càncer de mama, còlon o pròstata.

Per descomptat, la figura central en el reordenament de la prescripció farmacològica és el metge de família. La mateixa doctora **Starfield** corrobora el que fa més de 40 anys opinava **Hafdan Mahler**, exdirector general de l'OMS, segons el qual la salut de la població es veuria amenaçada per l'excés d'especialistes. Les evidències de què disposem indiquen que el metge de capçalera ha de coordinar i dirigir el procés terapèutic de manera que es podria prevenir l'acumulació de prescripcions efectuades pels diferents especialistes, moltes de les quals innecessàries. ≡

Receptes desbocades

► A cada espanyol se n'hi van fer 17 de mitjana el 2012, tot i el copagament

► Sanitat ajustarà els envasos per a més tractaments per fer-ne un ús racional

ANTONIO M. YAGÜE
MADRID

Una de les proves que Espanya segueix sent líder mundial en consum de fàrmacs són les 17 receptes anuals per habitant. Una «excessiva medicalització», segons la Societat Espanyola de Salut Pública i Administració Sanitària (Sespa), que adverteix que a més de l'elevada despesa, el sobreús dels fàrmacs comporta riscos associats i efectes adversos. El Ministeri de Sanitat lluita per reduir aquesta medicalització amb el nou sistema d'aportació o copagament i la política d'ús racional del medicament, amb el que assegura haver rebaixat en un any més d'un 12% la factura global i en un 1,5% la despesa mitjana per recepta. Però les mesures s'han concentrat en una de les parts, els pacients, per penalitzar el seu consum de fàrmacs, i no s'ha incidit en els metges, que són els que els prescriuen.

LA FACTURA I LES RECEPTES

9.769 milions tot i les mesures

El consum de fàrmacs a Espanya està disparat. El 2012 la factura per les receptes dispensades pel Sistema Nacional de Salut va pujar -sense

► Medicaments emmagatzemats en una farmàcia de Barcelona.

comptar els productes d'ús hospitalari ni els que estan fora de cobertura - a 9.769 milions d'euros. Menys que el 2011 -quan es van gastar 11.136 milions d'euros-, fonamentalment pels efectes dels decrets del Govern per abaixar els preus, establir la prescripció per principi actiu i implantar el famós copagament, el dia 1 d'agost passat. També han baixat les prescripcions, sobretot des d'aquesta data, però en tot cas el nombre de receptes continua sent molt elevat. L'any passat se'n van emetre 786 milions, unes 17 receptes per habitant, xifra que segons la Sespa és un exemple de la «massiva exposició» de la població als medica-

ments. Per a aquesta organització, composta per 11 societats científiques, l'encara elevada factura de la despesa farmacèutica «no és el problema, sinó una de les conseqüències del problema de la prescripció».

LA POLÍTICA SANITÀRIA

Campanyes i ús de nous envasos

Les mesures del departament que dirigeix Ana Mato han frenat la despesa, però no tant el consum. Malgrat diverses campanyes sobre l'ús racional del medicament llançades pels seus antecessors al ministeri. A

més dels copagaments, una portaveu va explicar que s'està treballant en un altre tipus de mesures, com ara adequar els envasos a la durada dels tractaments, amb les famoses unidosos o el nombre just de pastilles, fet que evita comprar-ne més del que és necessari. S'ha començat amb els antibiòtics i aquest any es posarà en marxa per als antidepressius, ansiolítics i hipnòtics, l'ús dels quals -amb recepta i sense- s'ha disparat durant els últims anys, segons un estudi recent oficial, fins al punt que un 29% dels espanyols hi van recórrer el 2012. Sanitat també ha portat a terme una campanya contra els medicaments falsificats i la venda a

través d'internet. «En aquesta tasca de foment de l'ús racional dels fàrmacs comptem amb la col·laboració dels professionals sanitaris, que són el millor actiu del nostre sistema. Els metges i els farmacèutics hi estan molt implicats», va afegir la portaveu.

ALERTA DELS EXPERTS

El paper dels metges, la clau

Els experts consideren que el sobreús de medicació, moltes vegades per controlar l'ansietat, no és la solució sinó el problema, i que la clau mestra de la racionalització del consum de fàrmacs està en els facultatius, als quals encara no s'ha sensibilitzat prou. Francisco Hernasanz, editor de l'*Informe Sespa*, adverteix que «no tot necessita medicació, encara que a vegades el més fàcil i més ràpid sigui receptar un fàrmac». Així, el més senzill davant un problema psíquic és receptar un ansiolític; davant un insomni que es pot tractar amb mesures higièniques, prescriure un hipnòtic, i davant un colesterol que no necessitaria res més que una dieta i exercici físic diverses vegades a la setmana, tractar-lo amb fàrmacs. «Vivim en una societat molt medicalitzada, a vegades sense necessitat», assegura un portaveu del Col·legi de Metges de Madrid. Un estudi de la Fundació Investigacions en Serveis de Salut de València adverteix que els medicaments causen fins a 18 milions d'efectes adversos a l'any, una dada que s'ha de tenir en compte, malgrat que aquests no sempre es produeixen per un ús inadequat. A més, creen addicció. Un dels problemes que més preocupen els especialistes és que 6 de cada 10 pacients diuen que no han estat informats dels riscos i els possibles efectes adversos. ≡

ENTRE TOTS

¿Consumiu molts fàrmacs? Envieu-nos el seu testimoni a entretots@elperiodico.com